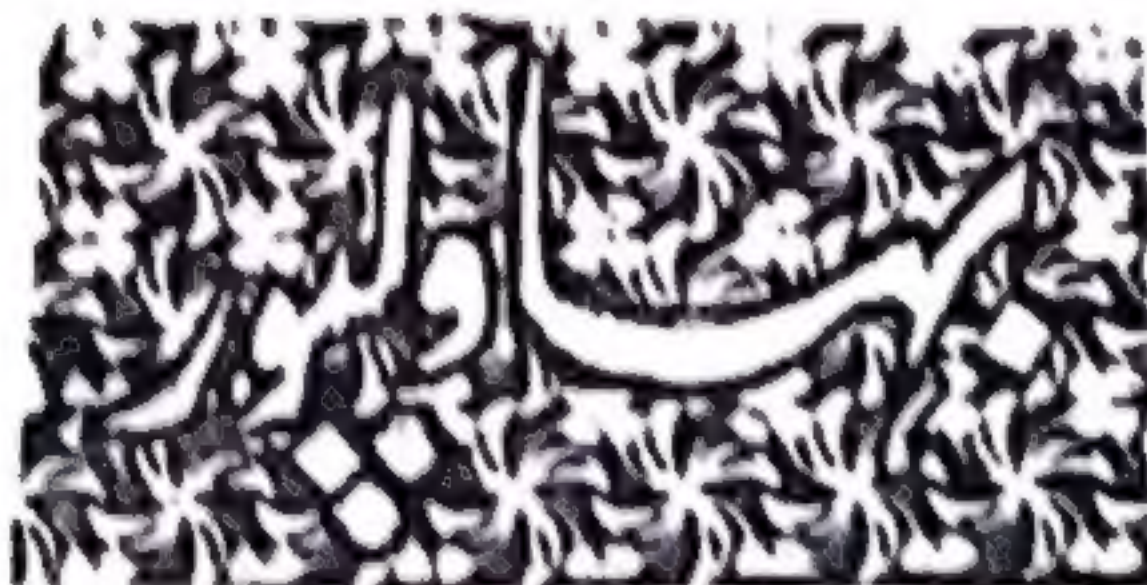
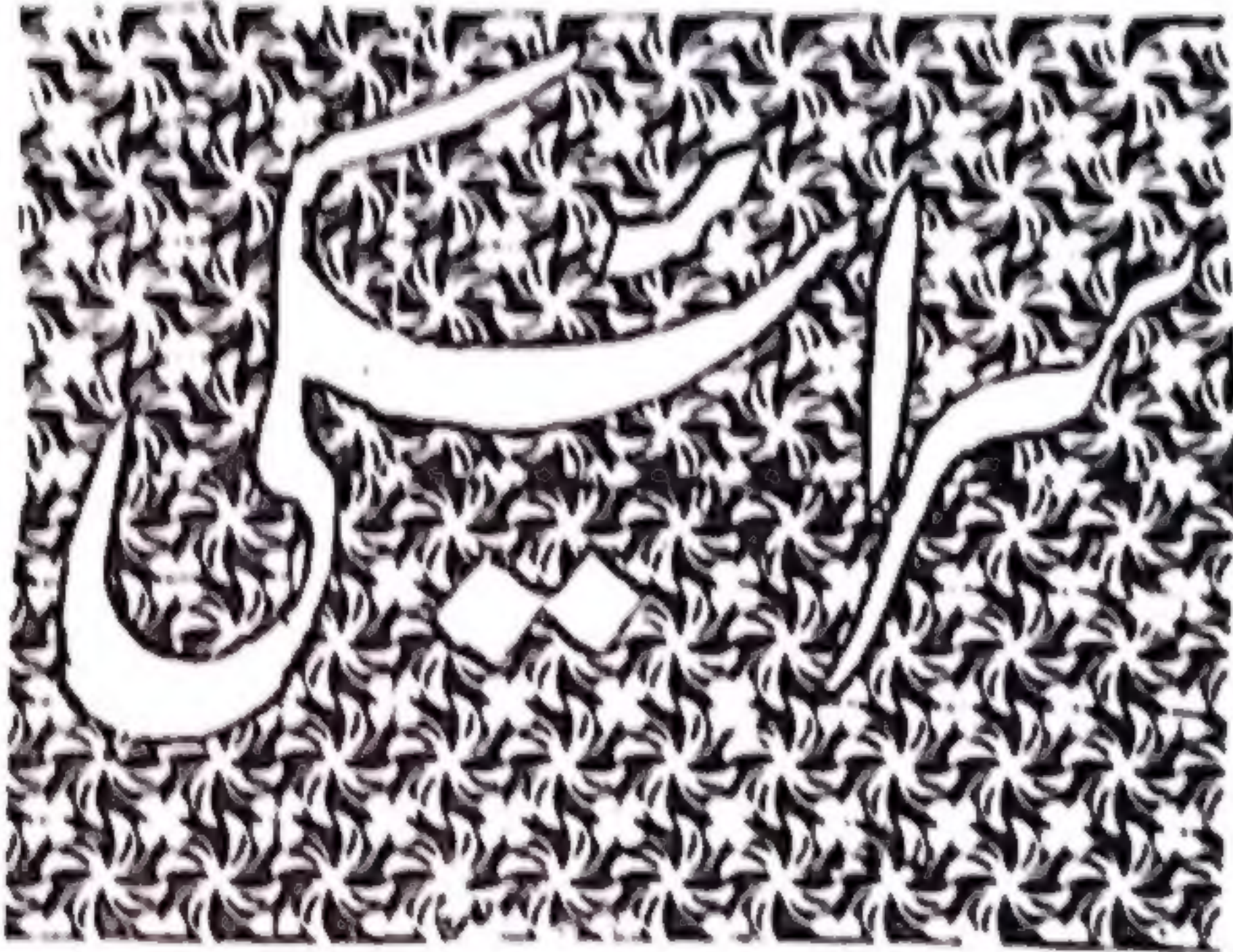

(8)

84/1

شاه ماہی

سہ ماہی سرائیکی جہا ولیور

جلد نمبر ۱۸ شمارہ نمبر ۷۲

.....

فہرست

بیت ماہ اپریل ۲۸۴

ادارہ

بریڈیز نذیر علی شاہ

ولساد کلاچوی

سالانہ چندہ ڈاڑ روپے

ہر پرچہ ڈھاکا روپے

ناشر:- بریڈیز نذیر علی شاہ

مقام اشاعت

سرائیکی ادبی مجلس جسٹس سرائیکی جہا ولیور ۱۸

گودینوس پریس جہا ولیور

۱۔ حمد باری تعالیٰ	۲۔ نوح شریف	۳۔ اداریہ (شعراں کی)	۴۔ سرائیکی زبان (سندھی کتب ترجمہ)	۵۔ افسانچہ	۶۔ ڈوہڑے	۷۔ ہک سرائیکی مکتوب	۸۔ تانگہ	۹۔ غزل	۱۰۔ غزل	۱۱۔ غزل	۱۲۔ ڈوہڑے
نیر میرد سارو	عاصم اچوی	ادارہ	رشید احمد لاشاری	رسم طلب	مختصر احمد لوری	مظہر قلندر زانی	آغا زوہر وی	نسیم لبتہ	شاکر احمد پوری	شیخ ریاستی	عاصم اچوی
۲	۵	۶	۷	۱۲	۱۶	۱۳	۱۴	۱۵	۱۵	۱۳	۱۶

سرائیکی گفتگو اور بول چال میں اب کوئی وقت نہیں رہی

سرائیکی اردو بول چال

ملن داپتہ
سرائیکی ادبی مجلس جہا ولیور

مصنفہ و مؤلفہ
محمد بشیر احمد خاکی جہا ولیور
۱۵ روپے

میتڈی روح ایویں تیدے ذکر دی فرات منگدی ہے

جیویں بنجر زمین فصلاں کیتے برسات منگدی ہے

تیدڈی چاہت دے قتل مارو دھوپ دیدار تے پہرے

رعائت دل دے کیتے جسم دی سیدات منگدی ہے

میتڈا سرتانگ دے نیزے تے ائج وی تیدے گنچ گامی

جیکر تیدڈی رضا میکوں دکھاں دکوات منگدی ہے

ولاہک وار اپڑیں ناباں کوں من وسلوی دے

تیدڈی مخلوق تیں کوٹھوں کرم دی دوات منگدی ہے

میتڈا دل عشق دا قرآن منگدا ہے پڑھن کیتے

تمنا باولی ہے پیار دی تورات منگدی ہے

تصویر جبرائیل آنگوں ہر یک وحی دل کو ڈیندا ہے

بھلا سہرمد دی روح بن جبرائیل آیا منگدی ہے

نعت شریف

عاصم اچوی

محمدؐ پکاراں میں دل و بیخ لائیں ایہ نو لگایا ہے سک نال ہر تے
محمدؐ دنیٰ بخشی مجتہد خدائیں میں ناں چن تے چایا سک نال ہر تے
محمدؐ دی سیرت توں قربان تھیواں قبرتے حشر دا وسلسلے محمدؐ
میں صلوٰۃ پڑھتے ایہ محسوس کیتے میں رُخا منایا ہے سک نال ہر تے
میدے ہجرتی شب گذر گئی ہے آخر جو رسم محمدؐ دی تسبیح کریندیں!
نبیؐ دی کچھری دا وقت آگیا ہے میں من کوں جگایا ہے سک نال ہر تے
اوندی شان کیا ہے خدا ایہ صحیح ہے جیندے دل محمدؐ دا دیدار کیتے!
جس دواہی و تائی محمدؐ راہ توں جس رستہ سجایا ہے سک نال ہر تے
میں اوجاوی دیکھاں جتھاں سوہنراں رہندے تے جیل سوہنریں تے مولود آہدے
تے رضوان جنت محمدؐ دے در تے مناقب سُٹرایا ہے سک نال ہر تے
میں کو جھی گنہگار کالی بے علیٰ او سوہنراں میدا ہے بے عیب سوہنراں
سناوت دا در ہے اوندے فیض دا در میں درمن و چھاپا ہے سک نال ہر تے
محمدؐ دے در توں ایہ خیرات میگوں ملی عاصم اچوی محمدؐ دے ناں تے
میدی نعت و بیح ہے فضائل نبیؐ دا میں ایکوں بنڑایا ہے سک نال ہر تے

سرانیکی شاعر کی توجہ کیے!

شاعری تے نثر نگاری وچ سب توں وڈا فرق وزن دا ہے۔ نثر دا کوئی جملہ شاعری دے مقررہ اوزان وچوں کہیں ہک وزن دے مطابق لکھیا گیا ہووے تے اوکوں کہیں شاعرانہ خیال دے اظہار کیے لکھیا وٹھے تال اور شعر سننے دے۔ نہ تال اور شعر کاٹے نہیں۔ عام طور تے سرانیکی شاعری چند خاص اوزان وچ آکھی ویندی رہی ہے۔ تے ایہ اوزان سوکھے، ہلکے پھلکے تے مٹے پن۔ پر ہنساں بھر وچ دی شعر آکھیا وٹھے سنگدن۔ ایہ گالہ کوں ساٹریں رکھیندیں ہوئیں، سرانیکی شاعر حضرات کوں تے خاص طور تے نویں سکھندڑ شاعران کوں عرض کریاں جو او شعر آکھن کونوں پہلے وزن کرن ضرور سکھ گھدا کرن۔ جیکر وزن اٹھاں دے پتہ آویندے تال دل شعر آکھن کوئی آدکھاں کاٹے نہیں۔

ایہیں شعرو وچ وزن دے علاوہ ایندے قافیے تے ردیف دے ڈھنگ یا طریقے قاعدے دی ہن۔ انھاں کوں دی ساٹریں رکھیا وٹھے۔ خاص طور تے قافیے وچ جہڑے جہڑے عجیب پیدا تھی ویندن۔ انھاں کونوں پرہیز کونوں تے صحیح قافیے ورتیے کروں۔

وزن تے قافیے ردیف دے گھساکوں اصناف سخن دی پوری سنجان ہووے تھیں چاہیدی ہے قصیدہ مشوی غزل رباعی قطعہ ڈوہڑہ، کافی، بند، بحر وغیرہ دی وی اساکوں سنجان ہووے تھیں چاہیدی ہے۔

ایہ سب گناہیں شاعری دے فن دے متعلق دیاں ہن۔ تے اساکوں انھاں دا بہوں خیال رکھنا چاہیدا ہے۔

نثر بھی ضروری تے خیال، مضمون یا ادھارا ہے۔ جہڑی کوج بیان کیتی ویندی ہے، جیکر خیال چنگا، سوئراں تے آچا ہوسی تال شعری خود بخود چنگا، سوئراں تے آچا ہوسی، بلکہ شاعر تے نثر شاعر وچ سنجان وی تحلیل دی وچ کونوں ہوندی ہے،

جیویں کوئی پھل رنگ تے خوشبو کونوں بلیر سوئراں نہیں لگدا، ایویں شعرو وچ وزن رنگ دی جا ہے۔ تے اوئدے وچ پیش کیتا ہویا خیال خوشبو انگوں ہے۔ انھاں دوہیں شقیں کوں شعر وچ پیدا کرن یا گھن آدن تال شعر کونوں پھل انگوں رنگین تے خوشبودار بنراون ہے۔

ایہ ساریاں گناہیں میں انھاں اپن واسطے پیش کیتن۔ جو اسیاں سرانیکی شاعری کوں مسماری بنراون پڑی تے ایندی نوک پلک عینک کرن پڑی ہے۔ تے ایکوں اپن قابل اٹھا تھیں جو اپر عربی فارسی، اردو، ہندی، سندھی تے ہیاں ملکی تے غریبی زبانوں دی شاعری تال مزید حصار لاتے کوری تھی گئے تے ایہ اوں ویلے تھی سنگدے، جہڑے ویلے اساکوں سرانیکی شاعر حضرات میڈیاں انھاں گذارشات تے پوری توجہ دین۔ تے آہیں کونوں معنوی تے فنی لحاظ تال مکمل تے سوئراں بنراون۔

نوجوان تے نویں سکھندڑ شاعر بھراو! میں ہکوار دی دلا آکھیاں جو آپریں شاعری کوں وزن دا پابند کرو، خیال ای بلندی تے جذبے دی صداقت کوں اگوں رکھو تے سرانیکی شاعری کوں آچے توں آچا مقام ڈواؤ۔ خدا تبارک و تعالیٰ تے مددگار ہووے۔

دانش کلا پوری

سرائیکی زبان

کئی صدیاں پہلے دی گھاٹھ ہے جو سندھ
پنجاب تے کشمیر دے رین والیاں دے آپس وچ
گھائے تعلقات رین۔ اتے مدناں تائیں کشمیر تے
پنجاب دے علاقے سندھ دی حکومت رین
ایہ وجہ ہے جو سندھی پنجابی تے کشمیری زبان
یک پٹے نال رل دیاں ملدیاں زبان ہن۔

سندھ زبان جی تاریخ گوے مصنف انجمن
میردمل مہر چندا ڈوانی دیکارائے سرائیکی زبان دے
مرکز دے متعلق ایہ ہے جو سندھی زبان سندھ
دے شمالی حصے تحصیل اوہاڑے (ضلع سکس) دی
زبان سرائیکی یا اچھی بولی (اتلے علاقے دیکارائے
دارنگ اپڑیں اتے چڑھاتے بہاول پور دے
وچوں کچھ کچھ بدلی سہلی ملتی زبان نال دینج
رہی ہے۔ دل اتوں ملتی زبان لاہور اتے اتر
دو وینج تے غیر معمولی طور تے بدل ویندی ہے تے
پنجابی وچ گھل جی ویندی ہے۔ پس واسطے اس گھاٹھ
دے فخر کرن وچ کوئی حرج کائے نہیں جو سرائیکی
زبان نے ای سندھی کول پنجابی نال دینج رلائے
اسی نظرے دی رومان اتے تاریخی حقیقت
دے مطابق ایہ گھاٹھ کھل تے سامٹیں آدیندی ہے
جو مسلمان سب توں پہلے سندھ وچ آئے۔
چونکہ اسلامی لشکر وچ مختلف توماں شامل ہن
ہیں واسطے ایہ گھاٹھ بالکل دعوے نال آکھی دینج
سگدی ہے جو اردو زبان ما بولتا سندھ وچوں
ابوتے سامٹیں آیا یا کیوں جو سندھی لڑی

او پڑنریں زبان ہے تے مشترکہ ہے پڑی پاکستان
دے مختلف ضلعان وچ قدیم عابقیان قدیم شہراں
یا قبیلیاں دے نال نال سندھی ویندی پڑی۔ سندھ
پنجاب وچ پنجابی، لاہور وچ لاہوری، ملتان وچ
ملتان تے سندھ وچ سرائیکی، ہن طرح دھیر سارے
پٹے نال وی ہن۔ جہڑے ہک زبان دے مختلف
مقامی نال ہن۔ تے اتھاں ایہ زبان اول نال
نال مشہور ہے۔ ایہ ہک منی منائی گھاٹھ ہے جو
سرائیکی زبان ملک دے کافی حصیاں تائیں
کھنڈی ہوئی ہے۔ اتے ہک لمبی چوڑی ادبی
زبان دی حیثیت رکھندی ہے۔

سٹر بیرومل دے اس خیال دی اصلوں
تصدیق قعی ویندی ہے، اوویں منیدی آپڑیں
دیکھی گھاٹھ ہے جو سندھی جڈاں وی پنجابیاں یا
مہاجراں نال گھاٹھ کرنڈن۔ تاں ہن سرائیکی
زبان کنوں کم گھنڈن۔ تے اینکوں سمجھن وچ
انھاں کول کوئی اوکھاٹی نہیں گھنڈی۔

سرائیکی زبان اتے ضلع ڈبرہ غازی خان
دی زبان ماہول اثر ہے۔ سندھ دے مشہور
تاریخی تے سرحدی شہر کشمور وچ زیادہ تر ڈبرہ
غازی خان دی سرائیکی زبان بولی ویندی ہے۔
سندھ بہاول پور تے خیو پور دی سرائیکی زبان وچ
فرق راتاں کوئی سوال ای پیدا نہیں گھنڈا
کیوں جو ایہ انھاں جائیں ہکوتہ جی بولی ویندی ہے
ڈاکٹر مریم دی رائے ہے کہ سندھی زبان

تصنیف سندھی گریز وچ ایس طرح آپریں رائے
 دیندن جو شمالی سندھ دی زبان سرائیکی ہے۔
 ایہ چھری میڈی آپریں ذاتی رائے کاٹے نہیں، بلکہ
 محققوں دے لوکاں دا عام فیصلہ وی ایہو ہے۔
 تقریباً کردے علاقہ سندھ دے دو تھیاں حصیاں
 وچ سرائیکی دے چٹکے بعد نمونے ملدن۔ تے
 لہجے سترلن وچ آئدن۔ ایہ زبان سندھ دے رجن
 وایاں کون ڈیرہ غازی خاں کنوں ملتی ہے، پر اس
 علاقہ کنوں ایہ نہ سمجھ گھڑا ویتھے، جو شمالی سندھ وچ
 محض سرائیکی زبان ای ہولی ویندی ہے، بلکہ اٹھیاں
 سندھی وی ہولی ویندی ہے۔

ڈاکٹر گریزمن دی رائے: گریزمن دی مشہور
 تصنیف "ہنگول" سر دے آف انڈیا وچ ڈون
 جائیں تے سرائیکی زبان دے متعلق بحث کیتی گئی ہے۔
 اساکوں معلوم ہے۔ جو سندھ ترائے حصیاں
 وچ ونڈیا ہوئے ۱۔ لاڑ۔ ۲۔ وچولو۔ ۳۔ سرور
 وچولو یا ادھ وچ چھری زبان بولی ویندی ہے، اوکو
 ہیاں زبانان تے فوقیت حاصل ہے۔ کیوں جو ایہا او
 او زبان ہے۔ جیندے وچ تعلیم یافتہ لوک گھلا تھار
 کریندن تے ہیں زبان وچ تصنیف تے تالیف دا
 کم تسمیتی رکھدن۔ اتے ہیکوں صاف ستھری تعمیر
 زبان فیندن۔ سندھ دے شمال وچ وی سرائیکی
 بولی ویندی ہے۔ اصل وچ سرائیکی دالفظ سرور
 (برا) کنوں بنایا گئے۔ سرور دالمطلب ہے معنی والا
 (آلا) حصہ، اس زبان دا مغربی پنجاب دیاں زبانان
 نال گھانا ساٹھا رہیے۔ اس زبان کنوں تھوں حصیاں
 وچ تقسیم کیتا وینج سگدے۔ ہک سندھی سرائیکی
 دے گوجا ہند سرائیکی۔

لہندا: سندھ دی سندھی تے سرائیکی زبان
 وچ سمتاں یا پاساواے نال کجھ اس طرح دے
 ہن۔ اتر۔ ڈکھن۔ اٹھار تے اولھ
 پر پنجاب دے سرائیکی بولن وایاں علاقیاں
 وچ اٹھا (اتر) کال (ڈکھن) چڑھا (اٹھار)
 تے لہندا (اولھ) دے لفظ اٹھاں کیتے ورتے
 ویندن۔ کیوں جو دریائے سندھ دے مغربی
 علاقیاں وچ یعنی لہندے پاسے سرائیکی زبان
 کافی بولی ویندی ہے۔ ہیں واسطے ایکوں زیادہ
 تر لہندا "اکھیا ویندے۔"

سندھ تے پنجاب دے تعلقات: سرائیکی
 بیرومل سندھی زبان جی تاریخ وچ لکھدن۔
 جو بکھوید دے زمانے وچ آریہ قوم دے ڈھیر
 سارے لوک سندھ تے پنجاب کنوں مدھدہ برہمن
 دو بہوت کر گئے ہن۔ ایہ لوک آپریں آپہ کنوں
 ڈانڈے دی نسبت نال آٹھا "سڈ ویندے ہن۔
 اتے کجھ لوک خود کون "شوی آریہ تے فخر محسوس
 کریندے ہن۔ رگوید دے زمانے وچ اد لوک
 راوی دی مٹ تے آباد ہن۔ انھانیں آنوی
 آریاواں دی اولاد وچوں ہک راجے دا ناں
 "یکمیت" تے ڈو جے دانان "سویر" ہا۔ انھاں دوہیں
 پھراواں نے پنجاب دے ڈھیر سارے حصے تے
 قبضہ کیتا ہو یا یا۔ اس طرح انھاں ایران دے
 کافی حصے کور دی آپریں حکومت وچ شامل
 کر گھدا یا۔ ول جڈاں انھاں سندھ کون وی
 نتیج کر گھدا۔ تاں ول سندھ تے پنجاب دیاں
 زبانان ہک ہک تھی گئیاں۔
 اس گھلاہوں اول زمانے وچ سنسکرت

واثر سندھی تے پنجابی آتے دی بہوں تھیا۔
 دل اسلامی دور وچ برلی تے فارسی دے رنگ
 متن مال ملتانی یا سرائیکی زبان تے نوال رنگ
 چڑھ آئے۔ تے ایہوں اچ پورے پاکستان وچ
 عام مقبولیت حاصل ہے۔
 خالص سنسکرت یا سرائیکی تے اثر قندھار
 علاقہ تے کیکہ دا پرگنہ، دیرہ اسماعیل خاں تے
 دیرہ غازی خان کنوں لاتے ملتاں تیں درگیا ہوا
 ہے۔ ایں علاقے دے سنسکرت کنوں اثر گھٹن
 دی وجہ کنوں ایہ آنا مشہور تھی گیا جو خاص
 مصیہ پردیش دے لوک دی اچھا تعلیم حاصل
 کرن آئے ہن۔ اتے ایتھوں دی تعلیم کوں
 بہوں کامیاب سمجھدے ہن۔ شمالی سندھ
 لوک خاص کر شکار پور دے رین والے قدیم زمانے
 وچ قندھار وچوں تعلیم حاصل کریدے ہن۔
 ایہا وجہ ہے جو اچ کی شکار پور دی زبان
 وچ جتنا مزہ آئے پورے سندھ دی
 کہیں ہی زبان وچ نہیں آئے۔ شمالی سندھ
 دی سرائیکی تاں ہر حالت وچ ممتاز حیثیت
 رکھندی ہے۔
 سرائیکی زبان دی قدامت :- راجہ داس
 دے زمانے وچ سندھ دیاں سرحدیں
 شمال والے پاسوں جہلم دریا تیں درگیاں
 ہویاں ہن۔ بلکہ ایندے وچ کشمیر دے
 کچھ ضلعے وی شامل ہن۔ ایہ توڑیں جو کابل
 پہاڑ سندھ دی آخری سرحد وچ گھڑیا
 ویندا ہے۔
 جنوب مغرب والے سے ہندو سرحد

تہ انگوں ایران دے کچھ حصیاں توڑیں ہی
 ایویں جنوب وچ بحر عرب اتے جنوب مشرق
 وچ رن کچھ توڑیں تے مشرق وچ راجپوتانہ
 تے جیسلمیر دے علاقے توڑیں ایہ سارے علاقے
 سندھ وچ شامل ہن۔ ہر حال ہن زمانے وچ
 ہندوستان دے شمال تے مغرب والے علاقے
 پورا پنجاب ہندوستانی تیں افغانستان دا کچھ
 علاقہ پورا بلوچستان ریاست جو دھ پور اتے
 موجودہ سندھ علاقے کا ہندو سندھیاں ہا۔
 ایہ سندھ ہندوستان کنوں اچھے خود مختار
 مملکت دی حیثیت وچ قائم ہے۔ جس دے متعلق
 مولنا رومی لکھ گئے۔
 ہندیاں را اصلاح ہند مدح
 سندھیاں را اصلاح سندھ مدح
 سورگبانی بیروں مہر جہاڈ والی آپریں
 ایں دھوے وچ ڈھینے ہوئے نظر آئیں جو ملتان
 تے سرائیکی زبان دا تعلق سندھی زبان ہے۔
 کچھ ایہا نکال دے۔ جو قدیم پوساچ "قوم کشمیر
 کنوں پنجاب آئے بہاول پور دو ہجرت کرتے آ
 گئے تے سندھ وچ آباد آ تھی ہی۔
 موجودہ زمانے وچ توڑے جو ہر زبان
 آپریں آپریں طور طریقے تے بولی دیندی ہے۔
 پر ایں نکال دے باوجود وی آپریں وچ ہوں
 بلدیاں جلدیاں زبان ہن۔ جسکے صحیح معنیوں
 وچ ڈھانچے تاں سرائیکی یا ملتانی زبان
 پاکستان دیاں ساریاں توڑیں اردو وانگوں ہک
 مشترکہ زبان دی حیثیت رکھندی ہے آتے
 ہندو کنوں ہندوستان دے ساحلی علاقے

پاتا ہوئے۔ جہاں تقریباً ڈھ ہزار بلوچ بہاولپور
کنوں اٹھال آ آباد تھیں۔ یہ زبان سرائیکی
زبان کنوں ذریعہ تک وکھری ہے۔

تقسیم ہند کنوں پہلے کراچی، حیدرآباد اے
جیکب آباد، ٹھیکانڈی، اے شکارپور دے بھاگی
نارے وال، چھالی، روپاہی اے تے ہندو جے
جو اصل وچ قلات دے رہن والے ہن۔ سارے
سرائیکی زبان بولیندے ہن۔ اے اول زمین وچ
ہک لکھ سندھیال دی زبان سرائیکی ہی۔ پراج
سرائیکی بولن والیاں دی تعداد پنج لکھ افراد توں
وی ودھ گئی ہے۔ جیہے وچ کجے دی زبان
بولن والے وی شامل ہن۔

سرائیکی تے اے دی زبان داپنجاب دی
ہنداز زبان نال باکل جگری تعلق ہے اے دوہیں
وچ کوئی فوق و امتیاز نظر نہیں آندا۔

سرائیکی زبان اے سندھ پہلی صدی

ہجری دے آخر وچ یعنی ستویں صدی عیسوی
وچ جڈاں عرباں نے سندھ تے قبضہ کیتا ہا۔

اول دے اسلامی فوج شیراز، عراق تے
سندھ وچ آ رہی، فوج دے سپاہی عربی
تے فارسی زبان بولیندے ہن۔ اے اول دے
بولان دے درے وچوں عراق والے پاسے دو
آوتے رہندے۔ ہیں طرح ۳۳۳ھ وچ مسلمان

دی خلافت دے مرکز شام دے ملک کنوں
ہٹ تے عراق وچ قائم آ گھیا۔ تاں اول
دے سندھ دے پہوں سارے ہندو بتو
دینے تے عربی زبان دے ترجمے سندھی وچ
کرن پے گئے۔ اے آپڑیں علمی تے فنی

تہیں اے براں دی حد تہیں پوری تے سمجھی
ویندی ہے۔ اس خاطر ایہ خاکہ وی ضروری ہے
جو ایکوں ہک مشترکہ ناں دے تے (سرائیکی
دے ناں نال۔ قزم) ایندی ادبی وسعت لوں
وگھریا وینے تے ایندی ترویج تے ترقی دو دھیاں
ڈٹا دینے۔ اے ایہ کم اس واسطے دی کیتا وینے
جو جس طرح سندھ مسلمانان ہندوستان وچ
پہلے مکر تے قدیم علاقہ ہے۔ ہیں طرح قدیم
سندھ تے موجودہ پاکستان وچ نہ صرف
سندھی بلکہ سرائیکی یا ملتانی وی ہک قدیم زبان
دی حیثیت رکھیندی ہے، ایہ ہی خاکہ ہے جو
اس زبان کوں ملتان وچ ملتانی بہاولپور
وچ بہاولپوری اے سندھ وچ سرائیکی دے
ناں نال سنڈیا ویندے۔ شمالی سندھ وچ
کتھائیں کیتھائیں اس زبان کوں بلوچی یا چٹکی
دی سنڈیا ویندے۔ (اجکل انھاں ساریاں
نانواں کوں ختم کرتے ہوئے ناں رکھیا گئے تے
اوہے سرائیکی!) (مترجم)

ہک ہی خاکہ ایہ ہے۔ جو پنجاب دے جنوبی
حصے بہاولپور دی سرحد کنوں گھن تے سندھ
دے شمالی علاقے ابارو تے گھومکے تھیں دے
علاقے کوں اُچھا آکھیا ویندے۔ تے اس طائف
کنوں سرائیکی دے اس نمونے والی پولی کوں
لکھتے دی پولی آکھیا ویندے۔ اُچھے راج طلب
ہے۔ دریا دے وک واکھے والے پاسا۔
اے ایندے الٹ لکھے لکھاں (ڈگھو) یعنی
دکھن والا تلوں حصہ! اُچھے دی زبان نے
ابارو، گھومکے، اے میرپور مقبول وچ رواج

صلابتیاں دی بنیاد تے وڈے وڈے ہدیہاں
تیں وینچ پئے۔

اس طرح رلن ملن نال سندھی زبان
وچ عربی تے فارسی دے پہول ساک الفاظ
شامل تھی گئے۔ اہجے ماحول وچ سندھ تے
ملتان وچ اسلامی ریاستاں گھڑ کنوں گھٹ
ترائے سوگلاں تیں قائم رہیاں۔ آخر وچ سلطان
حمود غزنوی نے دوہائیں ریاستاں کون ختم کر چھوڑیا۔
سلطان حمود غزنوی دی فوج وچ بلوچ

قوم دے کافی سپاہی شامل ہن۔ اخنان ترک
ایرانی تے عرب سپاہیاں دی تھوڑی نہی۔ ایندے
علاوہ سندھ تے ملتان دیاں ریاستاں بغداد
آتے مصر نال مذہبی تعلق رکھندیاں ہن۔ اس
وجہ کنوں دی خراسان، عراق، یمن تے مصر
کنوں آون والے تاجراں تے مسافراں دی چھل
دی چھل آنڈی رہی۔ جیندے نتیجے وچ ملتان
تے سندھی زبان وچ عربی تے فارسی دا میل
جول ودھدا گیا۔ تے انھاں وچوں ہک نویں
لہجے دی زبان نکلتی۔ جیکوں سندھ وچ
سرائیکی تے ملتان وچ ملتان زبان دے نال
نال یاد کیتا ویندا ہا۔

بلوچاں واسرائیکی زبان ورتن۔ اڈن دیلے
سمانی بلوچاں آپرہیں زبان بلوچی چھوڑے سرائیکی
بولن شروع کر ڈتا۔ ایندی وجہ ایہی ہئی۔ جوانیاں
وچ گھراں دے پھٹ پیلے پیدا تھی گئے ہن۔
مولائی شیدائی دا بیان ہے، جو ایہ
الغلاب آپس دیاں جنگاں دا نتیجہ ہا۔ ایہ
رڑائی پنڈھرویں صدی عیسوی دے ادھر وچ

بلوچستان دے گھوڑ روڑ تے شہزادی گوہر
دے عشق دی جند دینے دوں سرداراں میر
چاکر خاں رند تے میر گہرام خاں لاشاری دے
درمیاں لڑی گئی۔ اس لڑائی پہول جلدی بلوچستان
دے ساریاں قبائلیاں کون ولایت گھدا۔ ایندا
نتیجہ ایہ وی تھیا۔ جو بلوچاں وچوں کچھ قبیلیاں
سرائیکی بولن شروع کر ڈتی۔
سرائیکی تے ملتان دے مسئلہ، پنجاب میں اردو
دے مصنف پروفیسر محمود شیرانی پنجابی زبان دے
معلق بحث کریندیں ہوئیں آکھیں۔ پنجاب ملک
دی زبان جیکوں اچکل پنجابی سندھیا ویندے،
ایکوں امیر خسرو لاہوری ایہ ناں ڈتا ہا۔ ابو الفضل
ایکوں ملتان آکھئے۔ اتے یورپ دے مورخین
اس زبان کون توں حصیاں وچ تقسیم کرتے
گناکھ کیتی ہے، ۱۔ مشرقی پنجابی تے ۲۔ مغربی پنجابی
اس طرح انھاں مغربی پنجابی دا ناں لہندا
رکھ چھوڑے، انھاں مورخاں مشرقی پنجابی
کون مغربی پنجابی نال بلا ڈتے، اتے لہندا
کون سندھی تے کشمیری دی سکی گھوڑوائے،
پنجابی لوک ایہ گناکھ تھیں میندے۔ انھاں
خیال ہے جو لہندا اتے پنجابی ہکی زبان ہے
انھاں وچ جیکر کوئی فرق وی ہے، تاں تقابلی
علاقیاں دی خصوصیات دی وجہ کنوں ہے،
سندھی زبان وچ پ۔ ب۔ ج۔ ڈ۔ اتے
گ۔ چارے حرف خالص سندھی دے گھوڑے
ویندن۔ ول ایہ جو ایہ چارے حرف نہ سنسکت
زبان وچ موجود ہن تے نہ کہیں پراکرت وچ
انھاں دا نشان ملدے۔ ایہ چارے حرف ول

حیم طلب بند

افسانہ

اُدھ عید ہی۔ خیر نے عید گاہ و بچ نماز پر بھی
 گھراتے اوں زبڑاں بسکٹ پھوکر مایاں دا چھاپاتا
 جلدی جلدی سرک تے آتے تیش و کج لک سیا
 کیوں جو آپرین چھوکی تے پاری بھین کون عیدی
 ڈیوئیں ہنس!

شوخی ریاستی غزل

زبڑاں مساعیں گل عشق دا جنجال پئے کیوں کراں
 بے خسکا ہم بے اکا ہم ڈکھ ویرھ گئے کیوں کراں
 ہنس سرکھن دی داند بھیں ہوا دیوی فرقاں
 ناں گئے وچھوڑے پیش ہن سراوترے کیوں کراں
 اکھ پھری حشری ہوتے ہے خوشیاں کیا ہوتا گئے
 جیس ڈکھ دا جن بھاگیں ہوا ناراض تے کیوں کراں
 اوندے ہوتے سوز کوں دھواں ہاں سوز دا
 زور روتے بنت پڑواں بے تے کیوں کراں
 یکل جی نہیں فائدہ میں اجوری ہندی بھو بھیا
 جیس ہن بدن داروگ لائے اوندے تے کیوں کراں
 شوخی ایجے پیلے شینہ ناں ہن آپرین گذراں ہے
 توڑ سکے سبھ اکوری اکھ او ڈکھدے کیوں کراں

کہتوں آٹن ہا یہ بالکل واضح ہے جو سرکاری
 تے ملتان زبان قدیم زمانے کنوں کلہوڑیاں
 تے میراں دی حکومت تیں سندھی نال کافی
 رلدی رلدی رہی ہے۔ اتے یہ چارے حرف
 سندھی کنوں گھدے گھن۔ جڑتے اصل و بچ
 واد رک زبان دیاں خاص آوازاں ہن۔
 جھان دیاں مثالیں ایہ ہن۔
 آئے سنت ڈیہارے ساون دے
 ساون دے من بھاوون دے
 سوئیں موسم نیشہ ہے لکڑا
 گئے ویلے غم کھاوون دے
 خواجہ غلام فرید
 محبت ہندی ہے مہربان دی
 ماری ماری تار ماری
 ہے کتا دی گنجی اتا دی
 گھاری گھاری یار گھاری
 سچل سرمست
 دم دم سا دے دل دے اندر
 سچن داں لیا گاہیں
 ڈھڑا درد فراق ہے لکڑا
 برو بھائیں بالیاں
 اتے دوتیاں مثالیں وچ ڈیہارے۔ مہندے اندی
 تہا دی آسا دی اتے ڈھڈا جیس لفظان و بچ ڈ
 دی جہڑی آواز ہے بھالیں لکڑا گئے گجی تے گھاری
 و بچ گان ولے جڑے لفظ ہن۔ اتے سچن داں و بچ
 دی جہڑی آواز ہے، ایہ خالص سرکاری لفظ ہن۔

ہک سرائیکی مکتوب

اکثر رات دے پچھلے پہرے اکھیں دے وچ کھن سہکاں
ساری عماراں سکدے رنڈاں جہڑے دل وچ رکھن سہکاں

مینڈہ ساٹیں!

سلام مسنون!

جیاتی دی ستنجی سالہ وچ جڈاں
امید دے ہڈ دے چندریاں میلیاں لاٹاں
پنجیاں وچیندن۔ تاں میں آپڑیں ذات
دے قبرستان وچوں نکل کے کہیں سہجی دے
کچاوے دیاں چندریاں سٹھرن دی خاطر
کاغذ دے ہے دے گریڈ وچ آپہنداں تہاں
بزرگ ہوئے۔ اسادے کیتے غنیمت ہوئے اسادے
بھاگیں دے وارث ہوئے۔ مینڈے سینگے نہوے
دل دی دل دا دکھ سٹھراؤن دی خاطر
کڈاہیں کڈاہیں تہاڑی جھوک تے امیدیں
دی خالی جھولی اڈکے آدینداں۔ ساری ڈینڈاں
دے کہیں کاریے توں تھکیا ترٹیا گھراڈاں۔ تاں
کاغذیں دی جھولی وچ سر رکھ کیں سم دینداں
میں ہک ناواقف جیہا بے وقوف انسان ہاں
پر دکھ دی ہوئی سگرٹ وانگوں کہیں دے تھوڑیں
کوں چھن دی کوشش کرینداں۔ بے وقت دا بالکا
ہاں۔ سب کچھ کونجا بیٹھاں۔ نندراں مقدر توں
رس گئیں۔ بے منزل پنڈھرو ہاں۔ ہوا دا جھولا
ہمیش بے منزل رنڈے۔ تہا کوں سینکا جان
کیں کچھ بے معنی جیہیں لوار لکھدا پیاں۔

تہاں صرف مینڈی خالہ ایہو کر ہے، جو ہک
ٹوٹن امیدیں دے حرف لکھ بھیجا ہے رسی
لفظیں نال کے ٹیٹل جیاتی دے بے سکون سمندر
دے گھاٹ دے سینے تے سکون لکھدا رساں
کے تائیں آپڑیں ذات دی قبر تے امید دے ڈیوے
بالی رکھساں۔ خلوص دا منگتا ہاں۔ میں سیتیں
وچ، گردواریں وچ، مندیں وچ، انسانی ہونڈ
وچ رات دے پچھلے پہر، ستنجیں سٹریکس تے
چندر دیاں لاٹاں وچ، دھپاں چھانواں دی
دروک وچ، خواہیں وچ، قبرستان وچ، حرف
خلوص صرف سچا خلوص گوئیے، پرنا کامیاں
تے مایوسییاں ملن، میکوں مینڈا وجود ڈگیندا
رنڈے۔ مینڈا زہر رگیں وچ روئے کھاندا
رنڈے۔ رشتیں دی سولی ہمیش مینڈے سرتے
ٹنگی رنڈی ہے۔ میکوں سوچیلے دی گوٹھ ہے
مینڈے چودھاروں اندھارا ہے، مینڈا دکھ
کالی رات وانگوں دھوون ہے۔ میکوں محسوس
تھیندے جو مینڈا کوئی وی نہیں۔ میں کالی رات
دے جنگل وچ اندھی دکھن دیاں چیکاں کے
تائیں آپڑیں شکستہ وجود وچ سبجالی رساں

رہیں۔ میڈے کو طہوں جو خط و برج کوئی
 نازیبا گناہ لکھیج گئی ہو وہے تاں سنان۔
 رُوا ہے۔ تاں شاید ایکوں پر کار تے بے مقصد
 خط سجدہ پر ایہو تپسی۔ جو میں آپریں وجود
 وپوں کچھ کندھے گڑھ گھنساں۔ میڈے سنجہ
 درد و شہج و لسن۔ باہروں سیالے دیاں
 داجندر کھاکھائیے، میگوں اجازت دیو!
 بک ساز۔ مظہر قلب درانی

اعجاز دیروی

سمجھ کوں روز اکھرا ڈیہاں
 جہڑا سوہنڑیں یار دا میگوں
 وصل سنہڑا آن کے ڈیندے

پر اورات نھیں آنڈی جیں وچ
 بٹتے تول و ہانڑیں سچیں
 میڈیاں آس امیدیں رجیں

تاں میڈے کیتے خلوص ہوئے۔ دل دی ہیں
 سمندر دی کندھی تے تیریا کھڑاں۔ میں پیار
 دا بھکا ہاں۔ میں کئی دفعہ تھارو خط لکھیم پر
 روز نئی جلیاں دے ہوا کہہ دی ہتھ نھیں آیا
 کیا تاں وی میڈی کارکنگال مٹی گئے وے؟
 تھاروی نگری تاں ساوی سوکھی ہے۔ تھارو
 وجود تاں ہوں کچھ ڈے سنگدے۔ بہاولپور میڈے
 فرامیں داسنہزادہ ہے۔ دل وی فیر خالی ہتھ
 ولدے۔ میں پانگل ہاں۔ دیوانہ تے ناسمجھ ہاں!

میں فنکار ہاں۔ پرفن میگوں بھک و مددہ کچھ نہیں
 اتھاں ہر شخص آپریں ذات دے خول
 وچ بندھے۔ قیدی ہے۔ ہر کوئی آپریں
 اربانیں دی درساہ تے بیٹھے۔ کوئی چہرہ
 بے نقاب کائے نھیں۔

میں گٹر تری وی بھل وینداں۔ جے تھی
 سکے تاں جواب لکھ بھیجا ہے۔ نانہ تاں،
 شکوہ نہ کریاں۔ جے ایہو مقدر ہے۔
 تاں آپریں لاش کوں مونڈھے تے رکھی

سرائیکی فنی ادب کے متعلق تازہ ترین تصنیف

سرائیکی زبان اور اسکی نشر

سرائیکی زبان کا اور سرائیکی نشرے متعلق ایک کتاب جسے پروفیسر دانش دکانچوی نے برسوں کی تحقیق و تجسس سے تیار کیا ہے
 سرائیکی نثر نگاروں کے حالات زندگی اور دیگر معلومات کا ان ایکلو پیڈیا

● قیمت ۲۵ روپے ●

● سرائیکی ادبی مجلس بہاولپور نمبر ۱۲

نیمہ

غزل

بدل اٹریں مینہ دے پائریں مالِ منہ دھو دے
شکر تھے جو ہوئے ہوئے پر کھرا ہوندا دے
اٹریں پیراں تے کھڑے تھیوٹ دا جیکو ہارے
سوچ دیرے دوح اجن تیں بھانڈے پوندا دے
حادثہ کیا تھے جو امح دی شام مقتل بن گئی
خود شفق وی ہو ہانے سمجھ وی ت رونا دے
بیچ گئے جے میڈے ٹھجوا مال ایٹھا پیار دا
کیندے کیندے وت میڈا اس ہل جو نڈا دے
سچھے پابندی غزل دی باشت قیدھے
ایں کیتے تاں ذہن میڈا چکیاں جو نڈا دے
اوپر اٹھ خوشبودی لذت توں گنیا وانجا سیم
کڈتے چاکے لوکے پھلاں دے جو ڈھونڈا دے

شاکر احمد

غزل

میڈے لب تے رہندے ہر دم تپنا مال
کیا مبارک ہو سی ڈیٹھ آسیں جڈاں
پھٹ جگر دے پھل دے وانگوں کھل پھن
زخاں توں مجبور ہاں کنتے و شجاں
ابھی گھلی تیز نفرت دی ہوا !!
آفتاں سب خاک دے وچ مل گیاں
اونڈا دس کوئی میکوں ڈیندا نہیں
در بہ در میں ٹھوکرال کھاندا وداں
چھوڑ صحرا ہڈ ڈٹھا دریا آتے !
پائریں دی ہک ہوندا میں پیا ہاں
ستے ون ساوے ولا وی تھی گئے
سکیاں ہن پر میڈے دل دیا پوٹیل
ڈکھاں توں شکر تھیا زخمی بدن
ٹھڈے ٹھڈے سہ کڈھاں آسیں ہواں

عاقم اچوی

١٦
دوہڑہ

نہ چھپیا کر رہ ویندیاں کوں انھاں گڈیاں ورغے ڈھولیاں کوں
ہونڈی فنکاری ہے کیل دے وچ ایہ ٹوگ
دل قید کرن دا ڈال ادے، انھاں سوئیاں روح بھولیاں کوں
میں عاقم اچوی و بھک پیس، کل پا ہیئیں انھاں رولیاں کوں

عاقم اچوی

دوہڑہ

میدے دل دے پھٹتے کھنڈ آگئے، توں گالھیں نال کھتور نہ کر
میکوں دوسری نگاہ نہ یاد ڈوا، میدے ذہن اتے کوئی زور نہ کر

میدیاں زخماں
میدے دل دیاں زخماں تندریتی توں ساہ نہ کدھ کوئی شور نہ کر
درا عاقم اچوی تک ڈو، مہندے یسا تے اکھ چور نہ کر

نمورا اچوی
دوہڑہ

نمورا اچوی

دوہڑہ

سوئیاں صورت یاد کریاں، لکھ لکھ نہرو پسا
آوے یا املوں نہ آوے اونڈی راتہ بھیس
اکھ وچ پساں پساں دل وچ پارہ وپساں
نمورا جو خواہاں وچ دی آوے، تال احسن پساں

پساں دی جو مہکار وچ اوکوں ڈیکھوں!
تاں بدلاں دی گھکار وچ اوکوں ڈیکھوں!
چک پائیں دی ہے تاں نمورا اول وچ!
تے بجلی دی شکار وچ اوکوں ڈیکھوں!